

za źiśi, starzejšich, wótkubłańki
a wótkublarje / für Kinder, Eltern
und ErzieherInnen

2020 | 3

Wopśimješe

za źiši

- 1 Gusło Mjertynowego placka
- 7 Wupjac sebje swójske Mjertynowe placki!
- 8 Spiw: My lube serbske źiši smy
- 9 Gronka wó zwěrjetach
- 10 Žaseś małych tšašydłów

za starjejšych / für Eltern

- 11 Mólenja pši písowjenju ręcy w žiśecem starstwie – 2. žel
Störungen des Spracherwerbs im Kindesalter – Teil 2

za wótkubłařki

- 14 Didaktisko-metodiske pórucenje za źiši w góletkowni
Didaktisch-methodisches Angebot für Krippenkinder
- 16 Rěcne pórucenje k swětemu Mjertynoju
- 18 Swěty Mjertyn a pšosař
- 19 Kónik, kónik, dreboco / Swěty Mjertyn rejtujo
- 20 Mój słownick
Mein kleines Wörterbuch
- 21 Informacije

IMPRESUM

LUTKI – 19. lětník

Za lažčejše běžne cytanje wużywamy žeńskęce pomje-njenja, na pš. wótkubłařka. Se wě, až su pšecej teke mu-kece zastupníkni pôwołańskego stava ménjone.

Der einfacheren Lesbarkeit wegen verwenden wir in bestimmten Fällen nur die weiblichen Bezeichnungen, z. B. die Erzieherin. Selbstverständlich sind auch immer männliche Personen des entsprechenden Berufsstandes gemeint.

Wudawař/Herausgeber

Domowina – Zwézk Łužyskich Serbow z. t., Rěcny centrum WITAJ Domowina – Bund Lausitzer Sorben e. V., WITAJ-Sprachzentrum

Domowina z. t. z Rěcnym centru-mom WITAJ spěchujou se wót Załožby za serbski lud, kótaraž dostawa lětnje pódperu z dankowych srédkow na zaklăże gospodařskich planow, wobzamknjonych wót Zwézkowego sejma, Krajnego sejma Bramborskej a Sakskego krajnego sejma.

Die Domowina e. V. mit dem WITAJ-Sprachzentrum wird gefördert durch die Stiftung für das sorbische Volk, die jährlich auf der Grundlage der beschlossenen Haushalte des Deut-schen Bundestages, des Landtages Brandenburg und des Sächsischen Landtages Zuwendungen aus Steuer-mitteln erhält.

Redaktorka/Redakteurin

Weronika Butendeichowa

Dolnoserbski pšełožk / Niedersorbische Übersetzung
Jill-Francis Ketlicoj

Wugótowanje/Gestaltung
ibranka.grafika

Ilustracije/Illustrationen
Martina Burghart-Vollhardt

Fota/Bilder
Clemens Škoda (titulak); Pixabay.com (b. 12); RCW (b. 11); Helena Riedzina (b. 14), LND (slězna wobalka)

Šišć a wězanje/Druck u. Bindung
SAXOPRINT GmbH

Gusło Mjertynowego placka

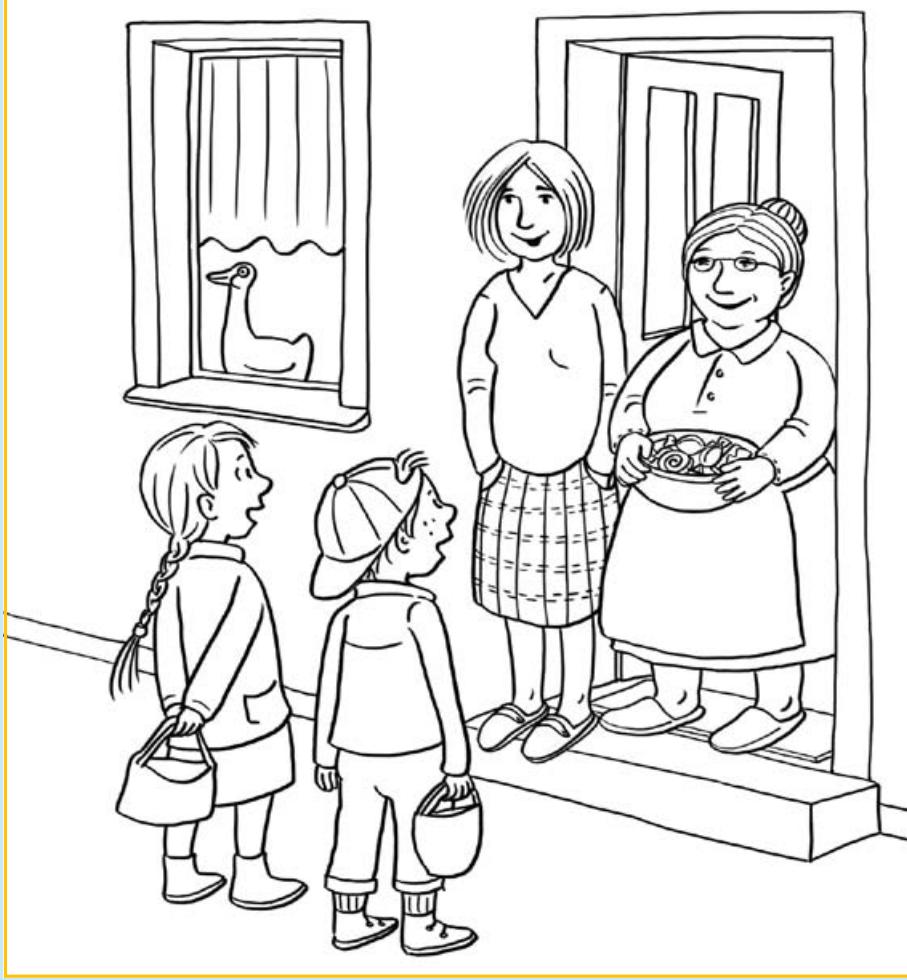
Der Zauber des Martinkekse

Wobrazowe tšojeńko
k wumólowanjeju a zasej-
wulicowanjeju

tekst: Annamaria Hadanec

ilustratorka: Martina Burghart-Vollhardt

Wótpołdnja se zmakaju wšykne žíši wesrjejž jsy. Teke Witko a Alenka z nimi ganjatej wót doma k domoju a spiwaju:

»Wjèle gluki žycymy
a se pěknje pšašamy,
njej' how swěty Mjertyn był,
njej' ga nic how wóstajil?«

Mamy a stare mamy se wjasele tomu spiwoju a połnje žéka dla žíšam jich měški z mandarinami a słodkosćami.

Am Nachmittag treffen sich alle Kinder in der Dorfmitte. Auch Witko und Alenka laufen mit ihnen von Haus zu Haus und singen:

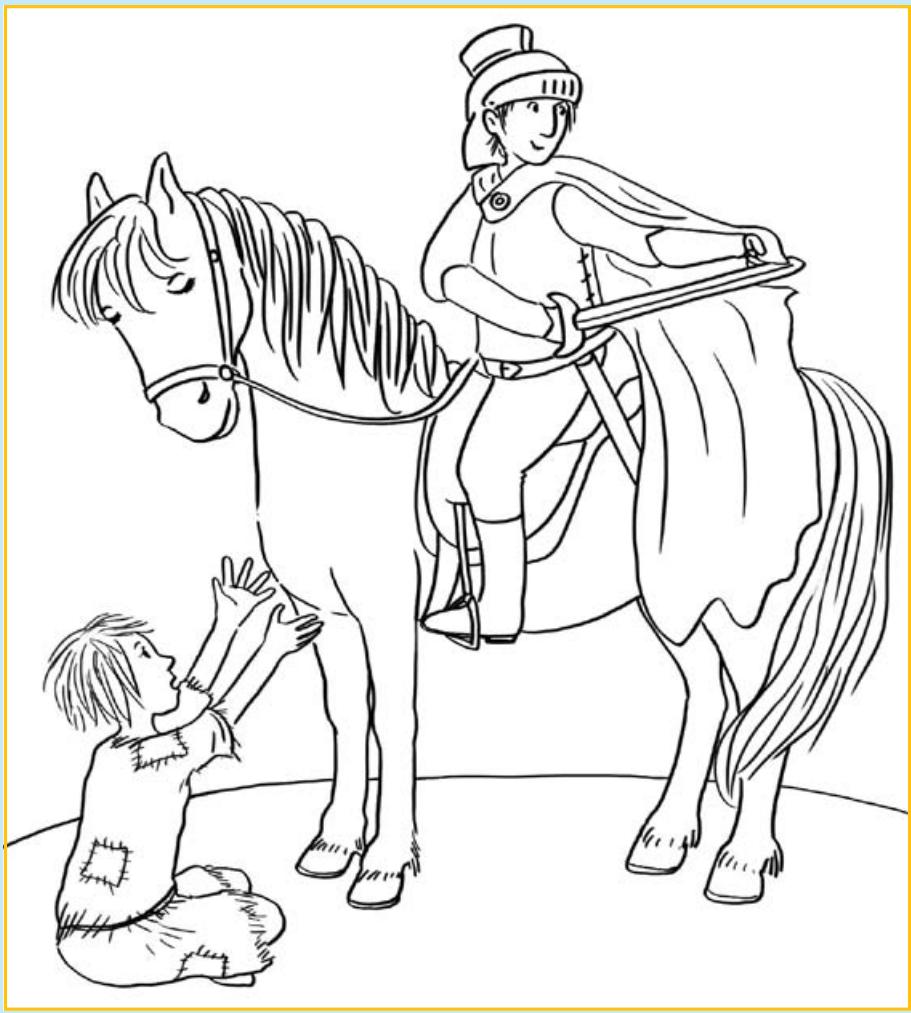
»Liebe Leute, seid erfreut,
gute Wünsche bring' wir heut'.
Ließ der gute Martin auch
Süßes für den Kinderbauch?«

Die Mütter und Großmütter freuen sich über das Lied und füllen den Kindern zum Dank ihre Beutel mit Mandarinen und Süßigkeiten.

Wjacor jězo mama z Witkom namšu.
Pši kapałce jo južo wjele žísi. Kužde góle
żaržy lampion w ruce. Teke Witko ma
lampion w formje gusy. Alenka pšízo
k njomu a groni: »Ty pak maš rědne
swětlaško. To drje jo gus, kótaraž jo
swětego Mjertyna pšeražila, ako jo se
schował, nic ga?«

Am Abend fährt die Mutter mit Witko zur Andacht. An der Kapelle sind schon ziemlich viele Kinder. Jedes Kind hält einen Lampion in der Hand. Auch Witko hat einen Lampion in Form einer Gans. Alenka kommt zu ihm und sagt: »Du hast aber ein schönes Lichtlein. Das ist wohl die Gans, die den heiligen Martin verraten hat, als er sich versteckt hat, was?«

Naraz pšírejtujo muž we wójarskej drastwje. Ma dľužki cerwjeny plašč. Pši kapaľce sejži pšosař. Tomu jo bejnje zyma. Swěty Mjertyn na kónju rozdželijo z mjacom swój plašč a dari połojuču pšosarjeju. Na to zaspiwaju starjejše a žíši: »Swěty Mjertyn, swěty Mjertyn, swěty Mjertyn na kónju, rejtujo na zymskem dnju ...«.

Plötzlich kommt ein Mann in Soldatenkleidung angeritten. Er trägt einen langen roten Mantel. Bei der Kapelle sitzt ein Bettler. Dem ist sehr kalt. Sankt Martin auf dem Pferd teilt mit einem Schwert seinen Mantel und schenkt eine Hälfte dem Bettler. Darauf singen Eltern und Kinder: »Sankt Martin, Sankt Martin, Sankt Martin ritt durch Schnee und Wind, sein Ross das trug ihn fort geschwind ...«.

Pótom šégnu wšykne za kónjom swětego Mjertyna na farski dwór. Góspozařka stoj južo pší žurjach z połnymi kobjelkami. W nich su Mjertynowe placki w formje wójaka na kónju. Kužde góle smějo sebje jaden wześ. Luiza južo na swójom placku gnyboco. Pótom pak se pšaša: »Witko, cogodla ga njejěš twój plack?« Witko pak se jano šybale smejkoco.

Danach ziehen alle hinter dem Pferd des heiligen Martins zum Pfarrhof. Die Haushälterin steht schon mit gefüllten Bügelkörbchen an der Tür. Darin sind Martinskekse in Form eines Soldaten auf einem Pferd. Jedes Kind darf sich einen nehmen. Alenka knabbert schon an ihrem Keks. Dann jedoch fragt sie: »Witko, warum isst du denn nicht deinen Keks?« Witko lächelt aber nur schelmisch.

Doma ženjo Witko ned ze swojeju swě-
šeceju gusu do jšpy, žož starka w sedle
sejži. Witko sednjo se jej na klin a želi
swój plack. »Toś ta połojca jo za tebje,
starkal!«, groni Witko a starku kšuše
wobejma.

Zu Hause läuft Witko mit seiner leuchtenden Gans sofort ins Zimmer, wo die Großmutter im Sessel sitzt. Witko setzt sich ihr auf den Schoß und teilt den Keks. »Diese Hälfte ist für dich, Oma!«, sagt Witko und umarmt die Großmutter ganz fest.

Wupjac sebje swójske Mjertynowe placki! Back dir deine eigenen Martinskekse!

pšicynki / Zutaten:

250 g butry / Butter
375 g cukora / Zucker
2 jaji / Eier
1 łyżczka cymta / TL Zimt
1 łyżczka mukи / Mehl
625 g muki / Mehl
 $\frac{1}{2}$ tutawki pjaceńskiego pulbjerja /
Päckchen Backpulver
k wupyšnjenju: cukorowa glazura /
zum Verzieren: Zuckerguss

materjal:

nožice a karton za šablonu /
Schere und Karton für die Schablone

rozpočazanje / Anleitung :

1. Měšaj butru gładko. Rühre die Butter schaumig.
2. Pśidaj cukor, jaji a cymta a měšaj wšykno derje.
Füge Zucker, Eier und Zimt hinzu und verrühre alles recht fein.
3. Měšaj muku z pjaceńskim pulbjerjom, daj tu měšańcu do žydkeje mase a wužělaj sěsto. Verrühre das Mehl mit dem Backpulver, gib sie in die flüssige Masse und verknete alles zu einem glatten Teig.
4. Wustšigaj swětego Mjertyna a nalipni jego na papowy karton. Z pomocou teje šablony wukšaj z rozmandlowanego šěsta Mjertynowe placki. Pjac je něnto pší 200 °C (górcota wówjercha/wót spódka) něži 10 minutow. Gaž su placki se wochłozili, mózoš je z cukorowej glazury wupyšnić. Schneide die Sankt-Martins-Vorlage aus und klebe sie auf Karton. Gib die entstandene Schablone auf den ausgerollten Teig und schneide die Martinskekse aus. Nun backe sie für 10 Min. bei 200 °C (Ober-/Unterhitze). Wenn die Kekse ausgekühlt sind, kannst du sie mit Zuckerguss verzieren.

My lube serbske žiši smy

Originalny górnoserbski tekst a muzika: Jandytar Hajnk

Dolnoserbski tekst: Jill-Francis Ketlicojc

E H⁷ E H⁷

1. We na - šej ži - sow - ni my smy lu - žik serb -ski wja-so - ty.
2. Gaž Mě-to, Maj-ka, Ma-dlen-ka, Ju-ro, Jan a Mi-len-ka
3. Tek wšyk-ne na - še swje - že - nje swě-ší - my how gro-ma - že.

A E A H⁷ E

Kum-pan wi - ta kum-pa - na. To jo wěc-ka wu-běr - na!
Tam we ha - li spor-tu - ju, lušt-nje wó-ni ru - šu - ju.
Ce - tu swójz-bu wi - ta - my, serb-ske spi-wy spi - wa - my.

refr. E [1.A H⁷] [2. H⁷ E]

Jo, lu-be serb-ske ži - ši smy we rěd-nej na-šej Łu-žy-cy. Łu-žy-cy.

Gronka wó zwěrijatach

Jandytar Hajnk-Förster, dolnoserbski: Fabian Kaulfürst/
Jill-Francis Ketlicojc (Naša kócka Minka)

Naša kócka Minka

wjelgin rada spinka.
W nocy smarcy wjelcnje.
Zajtša lězo z póstole.
Swójo mloko lapoco.
Luštnje do dnja tapoco.

*Unsere Katze Minka schnurrt und
schleckt vergnüglich ihre Milch.*

Ježyk Piksij,

och ten bogi,
ten ma kradu kšive nogi.
Gaž se hympjo, cympjo dom,
kužda myš se chacha jom'!

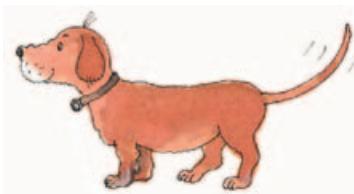
*Der arme Igel Piksij hat es nicht leicht
mit seinen krummen Beinen.*

Tsutšo Belo

pó jsy žo,
jěšnicku se wukšadnjo.
Za nim ženjo ceła wjas –
něnt se znoj tak ako pjas ...

*Der Hund Belo hat sich eine Wurst
gemopst.*

Pcołka Lenka

njama měra:
Połne fory mjodu zběra.
»Domoj nosyš słodke złoto!«,
wjaseli se pcołkař Oto.
»Och, ty pilna stwórbicka,
ty sy mě ta nejlubša!«

*Imker Oto freut sich über seine
fleißigen Honigbienen.*

Žaseś małych tshašydłów

Rozpokazanje za palcowe graše:

Žaseś palcow dorosłonego su tshašydła, ako cele żywje pó šele góleśa libocu. Póněcom se změruju a wóstanu na šele lažece. Pókšyjšo góle a dotyknišo pla »kaž ty« lažko joko nos.

Žaseś małych tshašydłów ciny pó jsmě: »Hu-hu-how!«

Jim se hyšći njoco spaś,
ale głosnje rušowaś.

Rejuju až do zajtša,
nježli až se minjo śma.

Skóńcniye pak tek tshašydła
mucnje padnu do spanja.

Zlagnu se do póstolki,
a kaž ty, mój synašk (*abo mě pódáš*), kužde spi.

Anleitung zum Fingerspiel:

Die zehn Finger eines Erwachsenen stellen die Gespenster dar, die sich schnell über den Körper des Kindes bewegen. Nach und nach werden sie langsamer und bleiben auf dem Körper liegen. Decken Sie das Kind zu und berühren Sie bei »kaž ty« sanft seine Nase.

Mólenja pší písowjenju rěcy w žišetstwje – 2. žel

Störungen des Spracherwerbs im Kindesalter – Teil 2

Awtorka **Helena Rjedzina** jo rěcna terapeutka a žěla w logopediskej praksy Marije Maccyneje w Pančicach-Kukowje/Panschwitz-Kuckau.

Unsere Autorin **Helena Rehde** ist klinische Sprechwissenschaftlerin und arbeitet in der logopädischen Praxis von Maria Matzke in Panschwitz-Kuckau.

Wzachadnem cysle Lutkow smy južo rozpšawili wó wšakorakich mólenjach pší písowjenju rěcy w žišetstwje. Pótrjefjone mógu bys artikulacija, słowoskład abo grama-tika góleša. Za starzejšich jo wažne, swójo góle wobglédowaś a se pší njewěstosćach na fachnika ako žiše-cego gójca abo logopedu wobrośi. We wjele padach jo to pak tak, až se rěcne nadpadnosći póněcom wót samego zgubiju.

4. Mólenja pší rozměšu rěcy

Gaž góle wóznam słowow a wugronow njerozmějo, lěcrownož jogo slyšanje w pórěže jo, pón jo jogo rozměše rěcy wobgranicowane abo mólene. Pší tom se zwěscijo, až góle njepšiměrjone (unangemessen) abo hynac na rěcne wugrona respektiwnje nadawki reagě-rujo, ako wóczakujomy. To mózo k nje-dorozměšam a napnětosćam (Spannungen) wjasć.

In der vorherigen Lutki-Ausgabe haben wir bereits über die verschiedenen Störungen des Spracherwerbs im Kindesalter berichtet. Betroffen können dabei Artikulation, Wortschatz oder Grammatik sein. Für Eltern ist es wichtig, ihr Kind zu beobachten und sich bei Unsicherheiten an Experten wie den Kinderarzt oder Logopäden zu wenden. Oftmals geben sich Sprachauffälligkeiten aber nach und nach von selbst.

4. Störungen des Sprachverständnisses

Wenn das Kind die Bedeutung von Wörtern und Aussagen nicht versteht, obwohl sein Gehör intakt ist, ist dessen Sprachverständnis eingeschränkt oder gestört. Dabei kann beobachtet werden, dass es unangemessen oder anders auf sprachliche Äußerungen bzw. Aufgaben reagiert, als erwartet. Das kann zu Missverständnissen und Spannungen führen.

Cesto mólenja rěčnego rozměša njenadpadnu we wšednem dnju, dokulaž góle sebje wóznam wugrona cesto z konteksta wótwóžuju. »Gaž na pšiklad něchten na wótwórjone žurja pokažo, groni: ›Zacyń pšosym žurjal‹, sugererujotej rěc šéla rowno tak ako nejskerzej znata situacija do dalokeje měry wóznam nadawka«, měni Wendland.

5. Mólenja pší wužywaniu rěcy a zamóžnosći powěданja

Gaž gólešejú šězko pšízo, licho powědaś, něco wopisowaś, wó dožywienju wulicowaś abo k wobrazowemu tšojeńkoju powědaś, mózo se wó mólenje pší wužywaniu rěcy resp. zamóžnosći powědanja jadnaś. Za pšíslucharjow jo pón cesto šězko, powědane słowo rozměś a rozpšawam slědowaś. W takich padach mózo se staś, až góle se skerzej slědk šěgnjo a mjenjej powěda.

6. Mólenja běžnego powědanja (na pš. jěkotanje)

W běgu rěčnego wuwiša a písowanja rěcy mózo pla gólesa mjazy 3. a 5. žywjeńskim lětom se staś, až nastanjo

Häufig fallen Störungen des Sprachverständnisses im Alltag nicht sofort auf, weil sich das Kind die Bedeutung der Aussagen oft aus der Situation heraus erschließt. »Wenn beispielsweise jemand auf eine geöffnete Tür zeigt und sagt: ›Mach bitte die Tür zu!‹, unterstützt sowohl die Körpersprache als auch die vermutlich vertraute Situation das Verständnis des Auftrags in hohem Maße.«, meint Wendland.

5. Störungen des Sprachgebrauchs und der Erzählfähigkeit

Fällt es dem Kind schwer, frei zu erzählen, etwas zu beschreiben, über Erlebtes zu berichten oder eine Bildergeschichte zu erzählen, kann es sich um eine Störung des Sprachgebrauchs bzw. der Erzählfähigkeit handeln. Für Zuhörende ist es oftmals schwer, das Gesagte nachzuvollziehen und den Erzählungen zu folgen. In solchen Fällen kann es vorkommen, dass sich das Kind eher zurückzieht und weniger erzählt.

6. Störungen des Redeflusses (z. B. Stottern)

Im Laufe der Sprachentwicklung und des Spracherwerbs kann es beim Kind zwischen dem 3. und 5. Lebensjahr zu unflüssigem Sprechen kommen. Das klingt meist ähnlich wie ein Stottern,

njeběžne powědanje. Což zwětšego kaž jěkotanje klincy, słuša k normalnemu rěcnemu zažaržanju góleša. Pla takich njeběžnosćow njejadna se wó mólenja, a toś zwětšego njetrjebaju se wót fachnika gójs.

Slědujuce znamjenja pak mógu na to pokazaś, až góle zachopijo jěkotaś:

- wóspjetujo zuki a zložki wécej raz (b-b-b-b-bom, wo-wo-wo-wo-wobora)
- rozčěgnjenje: pódlejšujo jadnotliwe zachopne pismiki (aaaaale, mmmmóje, zzzzub)
- blokady: wustawa pšecej zasej na zachopjeňku abo wesrjejz słowa pší jadnom zuku, což jo zwězane z mócu a napinanim pší powědanju (p-p-p-..., póstol-I-I-I-...)
- pŕestawki ako wuraz šélneje napnětosći: žěle guby a woblica su wupněte abo se sobu gibaju
- cas: pokazujo symptomy južo dlej ako šesć mjasecow

Cesto wuwijaju žísi njepsigódne strategie, aby take nadpadnosći pŕewinuli. Tak wobijaju se na p. wěstych słowow, gibaju druge žěle šěla sobu etc. Šym mjenjej adekwatnje jich wobswět z takimi zjawami wobchada, śim wěcej se wóni skšusiju.

gehört jedoch zum normalen kindlichen Sprechverhalten. Diese Unflüssigkeiten stellen keine Störung dar und sind daher meist nicht behandlungsbedürftig.

Es gibt jedoch Merkmale, die als Anzeichen für ein beginnendes Stottern gesehen werden können

- Laute oder Silben werden mehrfach wiederholt (d-d-d-d-der, Ba-Ba-Ba-Ba-Banane)
- Dehnungen: Langziehen einzelner Anfangsbuchstaben (Ooooooma, Ssssssand)
- Blockaden: Hängenbleiben an einem Laut vor oder im Wort, verbunden mit Kraft und Anstrengung beim Sprechen (K-k-k-..., Kinderg-g-g-g-g-...)
- Pausen als Ausdruck körperlicher Anspannung: Verspannungen oder Mitbewegungen im Mund- und Gesichtsbereich
- Dauer: Symptome werden länger als sechs Monate beobachtet

Viele Kinder entwickeln ungünstige Strategien, um solche Auffälligkeiten zu überwinden, wie z. B. das Vermeiden bestimmter Wörter, das Mitbewegen anderer Körperteile etc. Je unangemessener das Umfeld der Kinder mit solchen Erscheinungen umgeht, umso eher werden sie sich verstärken.

Literatura

Wendland, W./Springer, L./Schrey-Dern, D. (Hrsg.): *Sprachstörungen im Kindesalter*. Georg Thieme Verlag. 2006.

Online pŕistupne brošurki

Wiehage, A./Ott, S.: *Störungen des Spracherwerbs. Informationen für Eltern und Angehörige*. Deutscher Bundesverband der akademischen Sprachtherapeuten.

Deutscher Bundesverband der akademischen Sprachtherapeuten (Hrsg.): *Störungen des Spracherwerbs* 3. 2005.

Didaktisko-metodiske pórucenje za žíši w góletkowni

Didaktisch-methodisches Angebot für Krippenkinder

Swěženj swětego Mjertyna swěsi se tradicjonelne ze žíscymi lampionowymi pšešegami, wótpołdnja jo že scasom śma. Śamnota južo cele małe žíši fasciněrujo a pótakem se góži, w zgromadnem kole wó temje powědaś. Jo žišam nadpadnuło, až jo wjacor něnto jěsnjej śma? Co jo śma, co jo swětło? Ga jo śma, ga swětło? Pšez co nastanjo swětło?

Der Martinstag in der dunklen Jahreszeit kann – über die Lampionumzüge hinaus – als Anlass zur Beschäftigung mit dem für kleine Kinder faszinierenden Thema »Dunkelheit und Licht« dienen.

POKAZKA: Pšosym glědajšo pši pšewježenju pórucenja na wěstotu techniki a na to, až kable elektriskich rědow na pušu njelaže.

Śma a swětło Dunkel und hell

MATERIAL

za kužde góle lopjeno, kótarež jo k połojcy carne a k połojcy běle a carný a běly barwik
für jedes Kind ein Blatt Papier, das zur Hälfte schwarz und zur Hälfte weiß ist, einen schwarzen und einen weißen Buntstift

NADAWK

»Wopytajšo, na kótarej slězynje barwki lepjey statkuju. Wižimy carny barwik na carnej slězynje, běly na bělej? Co jo how śamne, co swětłe? Kótaru barwu ma śma, kótaru swětło?« atd.

Die Kinder probieren aus, wie die Buntstifte auf weißem und schwarzem Hintergrund wirken. Was ist hell und was ist dunkel?

RĚCNY NADAWK

»Pšašajšo se mjazy sobu za barwikami: Daj mě pšosym carny (běly, śamny, swětły) barwik.« Gaž pšigronjone góle rowno wupšosony barwik trjeba, dej wótegroniš: »Pšosym cakaj wokognuše!« Abo góle se pšaša: »Chto ma carny (běly, śamny, swětły) barwik za mnjo?« Die Kinder bitten um Buntstifte und üben ganz nebenbei die Farben.

Graše ze swětłom a senju Spiel mit Licht und Schatten

MATERIAL

lampa za pisańske blido, licha sčena, pó pótřebje LEDjowe swěcycki a kapsne lampy (snaž z wobrazkami, na pš.: www.dusyama.com/de/Eltern/Schattenwerfer-Flashlight-zid543707?CatalogID=Eltern) eine Schreibtischlampe, eine freie Wand, nach Bedarf LED-Teelichter und Taschenlampen

Pśigótujśo žísi na slēdujucu situaciju:
»W rumnoscí bużo něnto śma. Gasnjomy swětło.« Snaź zaśaltujośo how a tam LEDjowe świecycky, aby se žísi njebójali. Bereiten Sie die Kinder behutsam auf die Dunkelheit im Raum vor.

FAZA 1 ➔

Wusméršo swětło lampy na scénu. Žísi mógu něnto w swětle ruce gibaś. Pšašajśo se: »Co na scénje wižišo?« A w dalšnem kšacu napominajśo žísi pótom: »Chci co, mózo se něnto wopytaś. Co se stanjo, gaž do swětla stupijoś? Co móžośo z rukoma pokazowaś? (na pś.: <https://malvorlagen-seite.de/schattenfiguren-haende/>).
Kake sni chytajū grajki?«

Gaž nalipnjośo wumólówanki (2 x swětego Mjertyna + pšosarja, b. 15, 17, 19) na papu a je wustsigajośo, móžośo tšojenje wó swětem Mjertyne ako senjowe žiwadło graś.

Die Kinder werfen verschiedene Schatten an die Wand und stellen die Martinsgeschichte als Schattentheater dar.

FAZA 2 ➔

Pokažco žíšam kapsnu lampu. Pšašajśo se: »Co to jo?« Pówucço je, kak deje z lampu pšawje wobchadaś: »Pšosym žaržco kapsnu lampu kšuše! Gaž dołoj padnjo, mózo dokusow hyś. Pšosym njeglédajśo do lampy, howac was wóccce bólitej.« Pótom wužělśo žíšam kapsne lampy. Něnto móžośo žíšam wšakorake nadawki stajaś a se je pšašaś: »Co móžom wižeś, gaž ze swětlom tam a sem swěśim? Swěśco na wjerch (spižku, blido, stol, žurja, knigły). Žo jo barik (spižka, blido, ...)? – Pytajśo z kapsneju lampu barika (spižku, blido, ...). Dajśo swětluju rejowaś. Nejpjerwjej pómalem a pótom malsnej.«

Die Kinder experimentieren mit dem Licht der Taschenlampe. Dabei üben sie den Wortschatz der zu beleuchtenden Dinge.

awtorka: Nadja Lebzec, wótkublańka w žísecem dnjownem pšebywanišču »Geisingska 25« w Drježdanax

Rěcne pórucenje k swětemu Mjertynoju

material:

- legenda swětego Mjertyna
- Swěty Mjertyn a pšosař (glej bok 18)
- Sankt Martin. Kamishibai Bildkartenset (Verlag Don Bosco)
- papowa figura wójaka Mjertyna a chudego pšosarja (glej bok 15 a 19)
- Witko k wustśiganju (Lutki 1/2017, pšíloga, abo www.witaj-sprachzentrum.de/obersorabisch/wp-content/uploads/sites/3/2017/09/1_2017_Lutki_Einlegekarte_hsb-2.pdf)
- spiwnik »Spěwajšo, se radujšo«
- mały kónik
- mjac (z papy)
- dwě samskej sukni, na pš. hantwala, kotrejž ze spinkoma za włosy gromadu zetykujošo
- kij w žišecej wjelikosći, na pš. gałuz

1. Spiw

Na zachopjeńku móžošo spiw
»Hympanko« (z: »Spěwajšo, se
radujšo«, bok 83 abo pšepisanu
wariantu spiwa, glej Lutki, bok 19)
abo »Njej' how swěty Mjertyn był?«
zaspiwaš.

The musical notation consists of three staves. The first staff (top) shows a melody for 'Spiw' with lyrics: 'Wje- le glu- ki žy - cy - my a se pěk-nje pša- ša- my:'. The second staff (middle) shows a chorus with lyrics: '„Njej' how swěty Mjer-tyn był, njej' ga nic how wó-sta-jił?“'. The third staff (bottom) shows a melody for 'góspoda' with lyrics: '„Ju, ju, ju, poł-nu škul a hyš - či ce - lu ko - pi - cu!“'.

2. Legenda

Z pomocu kamishibai (powědařské žiwadło) móžošo žíšam legendu wó swětem Mjertynje něnto pśedcytaš abo wulicowaš. Alternatiwnje abo k wudopōljenju móžošo papowe figury zasajíš. Pórucujomy, až sebje legendu do togo wěcej raz pśedcytajošo a pšepowědajošo, tak až móžošo ju licho pśednjašc a pó pótřebje na pšašanja žíši reagěrowaš.

4. Graše »Woblékajmy Witka«

Pšecej dwě žíši dostaňotej papowego Witka w spódnej drastwje. Tak ako pšosarjeju jo se wě teke jomu zyma! Toś jo nadawk, jogo woblac. Do togo mógu žíši sebje Witka a žěle jogo drastwy wustšigaš a wumólowaš. Za serbščinu wuknjece žíši jojadnora wariantu, wó jadnotliwe žěle pšosyš a pší tom sadu »Daj mě pšosym [zec].« zwucowaš. Serbske žíši by mógali Witka, za tym až jo woblekany, hyšći pśedstajiš, na pš.: »Mój/naju Witko ma zelene crjeje, žołty zec a módry anorak.«

3. Žiwadło

Pšecej tsi žíši mógu legendu něnto pśedgraš. »Swěty Mjertyn« dostaňo płašć a mjac, »pšosař« kij a »kóń« kónika. Něnto wulicujošo legendu hyšći raz (w skrotconej formje) a dajšo žíšam scenu pśedgraš a, wótpowědnie jich rěčnym zamóžnosćam, wulicowaš.

Swěty Mjertyn a pšosar̄

awtorka: Weronika Butendeichowa

Pśed wjele, wjele lětami jo był żywy młody muž. Jomu jo se groniło Mjertyn a wón jo był romski wójak.

wobraz wójaka Mjertyna pokazaś

Na com spóznajom, až jo wójak? → nagłownik, škórňe, mjac, płaść

Jogo nan jo jomu mě Mjertyn dał, dokulaž to groni we łatyńskiej rěcy take něco ako »mały Bog wojny«.

Jaden źeń jo rejtował Mjertyn na swójom kónju do města Amiens.

imaginärne wócki (Zügel) žaržaś, drebotáś a pší tom z jézykom mlačaś (schnalzen)

Jo bylo zyma, wjelgin zyma. Jo, pśewšo zyma!

se wobpśimjeś a se tšěsc

Wětš jo jomu sněžynki do woblicu duł, tak až jo lěbda něco wišeś mógał.

z ruku swójo woblico ščitaś

Jano derje, až Mjertyn jo měl tłusty, cerwjeny płaść na ramjenjoma, kenž jo joga wogrěł. »Ach, to jo fajn šopło!«, jo sebje gronił.

*sebje imaginarny płaść pšež ramjeni
sęgnuś a se do imaginarnego płaśca zawiś*

Pši takem wjedrje njejo był žeden luž na drogach wišeś. Ale chto jo se tam na zemi gibał?

*płonu ruku nad wóczma žaržaś a se za
něcym w dalokosći rozglédowaś*

To jo był chudy, stary muž, kenž jo na zemi sejžeł. Njejo měl nic na głowje, žednu šapku, nic wokoło šyje, žeden šal, a njejo měl daniž žeden tłusty, šopły płaść na ramjenjoma.

wšykno pantomimiski pśedstajiś

Muž jo wołał: »Daj mě pšosym něco k jěži, jadnu skibu, pšosym, pšosym!«

pšosecu gestu cyniś

»To jo bogi pšosar̄«, jo Mjertyn spóznał, »jo głodny

sebje brjuch žaržaś

a marzno w zymje.

se wobpśimjeś a se tšěsc

Skibu za pšosarja njamam, ale ... – a how jo na jadnu ideju pšíšeł! Jo swój mjac wzeł a z nim rozdžělił swój płaść do dweju želowu.

*gesty napódobniś a k tomu groniś:
Rytš-ratš, rytiš-ratš*

Jadnu połojcu płaśca położyo chudemu pšosarjeju pšež ramjeni. Ten jo se žiwał a njejo mógał se dožiwaś. Ale pón jo se Mjertynoju žěkował: »Měj žěk, kněz, měj wjeliki žěk!«

ruce styknuś a se pótkańjaś

Kónik, kónik, dreboco / Swěty Mjertyn rejtujo

K melodiji spiwa »Hympanko« (słowa: Jan Radyserb-Wjela; melodija: Měrćin Čornak) ze spiwnika »Spěwajšo, se radujšo!« (Ludowe nakładnistwo Domowina), bok 83

Kónik, kónik dreboco,
swěty Mjertyn rejtujo.
Wiži pšosarja pši pušu
a ten marznjo bejnje w sněgu.
Mjertyn želi płašć:
»Połojcu how maš!«

Mój słownick – Mein kleines Wörterbuch

**Swěty Mjertyn
Sankt Martin**

byzaś	– flitzen, sausen	swětlaško	– Lichtlein
chudy/-a/-e	– arm	swěšíš	– feiern, scheinen
dariš	– schenken	swěžeń	– Fest, Feiertag
daś	– geben	šybale	– schelmisch, schalkhaft
drastwa	– Kleidung	šopło	– warm
duś	– blasen	tapotaś	– trippeln
farski dwór	– Pfarrhof	wěc/wěcka	– Sache/kleine Sache
głodny/-a/-e	– hungrig	wětš	– Wind
gluka	– Glück	wjelicnje	– großartig
Wjele gluki!	– Viel Glück! Alles Gute!	wobpřimjeś	
góspozařka	– Haushälterin	(se)	– (sich) umarmen
gus	– Gans	wogrěś	– wärmen
gusło	– Zauber	wójak	– Soldat
kapałka	– Kapelle (relig.)	wójarska	
klin	– Schoß	drastwa	– Uniform, Soldatenkleidung
kobeljka	– Bügelkörbchen	wóstajiś	– lassen
kón	– Pferd	wujachlony/	
lapotaś	– schleckern	-a/-e byś	– außer Atem sein –
lud/lužik	– Volk / Völkchen	zyma	– kalt; Winter
marznuś	– frieren		
mjac	– Schwert		
pěknje	– artig; fein, nett		
płaść, mantel	– Mantel		
plack	– Keks		
pó jsmě	– im Dunkeln		
pókšyś	– zudecken, bedecken		
połniś	– füllen		
połojca	– Hälfte		
pšasaś (se)	– (sich) fragen		
pšosaŕ	– Bettler		
pšeražiś	– verraten		
rejtowaś/			
pširejtowaś	– reiten/angeritten kommen		
rozdželiś/ želiś	– verteilen/teilen		
rušowaś	– tobten, lärm'en		
smarcaś	– schnarchen		
sněžynka	– Schneeflocke		
spinkaś	– fein schlafen (Kdmd.)		

Wuběžowanje wótkubłákow

Wcasu corona-pandemije, ako jo jano mało žíši w žišownjach bylo, wótkubłařki a wótkublarje su nachylnje doma byli a njejsom wěcej mógała k nim woglědaš abo rěcno-didaktiske dalejkublanja za nich pše-wjasć, som pytała za móžnosću, kontakt k Witaj-wótkubłařkam a wótkublarjam zdźaržaś. To som ideju měla, małe wuběžowanje startowaś.

Wót 23. apryla do 27. maja som wótkubłařkam a wótkublarjam kuždy žélowy źeń jaden mały rěcny nadawk abo jadno gódańko do WITAJ-WhatsApp-kupki abo z mejlku pósłala. Za wótedane rozwěznanja su wšednje dypki dostali. Wobželnice a wobželniki z nejwěcej dypkami su małe myta dostali. Wuběžowanje smy žélili do dweju rundowu. Cełkownje jo se 16 pšedšulskich pedagogowkow a pedagogow z 8 žišownjow wobželiło a to na 21 dnjach.

1. Cogodla su lutki pód zemju žywe?

- A dokulaž su wjelgin njeatraktiwné
- B dla corona-pandemije
- C dokulaž by luže howac na nich stupili
- D dla zogola zwónow

2. Gaž maju luže plona w domje, zo jo wón žywý?

- A na kawčy pšed telewizorom
- B na najšpě
- C w póstoli burowki
- D w piwnicy

Feedback wobželonych jo wjelgin pozitivny był. Wóni su mě napisali, až su wjele wjasela pší rowězanju a gódanju měli a su pšecej teke něco nowego pšíwuknuli. Aspekt wšednego zaběranja ze serbskeju rěcu jo jim wjelgin wažny był, wažnejšy ako dojšpjone dypki abo myta. Teke za mnjo jo to rědne nazgónjenje bylo a som se wjelgin wjaseliła, až su byli wšykne tak motiwěrowane a su z luštom sobu gótowali. A mój zaměr – zdźaržanje wuskego kontakta k wótkubłařkam a wótkublarjam – jo se cele pšípoldla pšezej wjele telefonatow a powěscow teke zwopšawdnił.

Pó dokóńcenu wuběžowanja su se někotare wótkubłařki žycyli, až take něco skóro raz wóspjetujomy – teke gaž njejo pandemija.

tekst: Gunda Heyderowa

3. Co co błudnik ako myto za pomoc měš?

- A słodke pampugi
- B drobne pjenjeze
- C dobry paleć
- D małe góletko

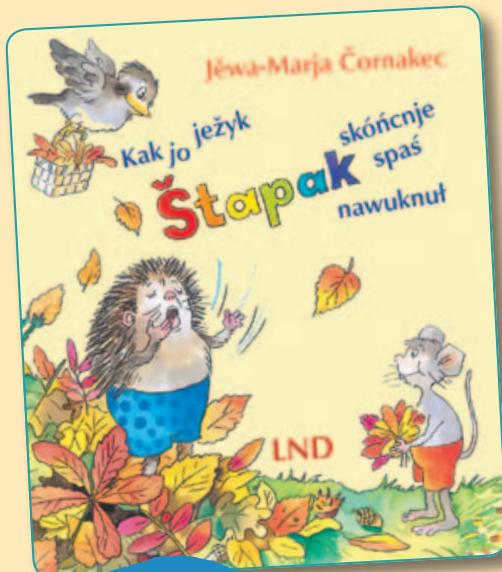
4. Wó com wulicujo žowćo pšeypołdnicy?

- A wó lanje
- B wó dowolu
- C wó pšíjaśelu
- D wó lutkach

Serbske powěści – Co jo pšawje?

Kak jo ježyk Štapak skóńcne spaś nawuknuł

Wót 4 lět
Ab 4
Jahren

wulicowała:
Jěwa-Marja Čornakec
ilustrérovala: Günter Wongel
z górnoserbskeje rěcy
přestají: Gerat Nagora,
16 b., barwne ilustracije,
brošura, 2009
5,90 €

Wie Igel »Kačačík« (zu Deutsch: Stachelchen) endlich schlafen lernte, obwohl er den ganzen Winter am liebsten mit seinen Freunden Fußball spielen würde. Mit beigelegter deutscher Übersetzung.

Naše knigły a wót-slučhańskie knigły dostanjošo teke w chóšebuskej Lodce abo pšašajšo se za nimi we Wašej knigtárfni.
www.domowina-verlag.de

Unsere Bücher und Hörbücher erhalten Sie auch in der Sorbischen Kulturinformation »Lodka« im Cottbuser Wendischen Haus (August-Bebel-Str. 82) oder fragen Sie in Ihrer Buchhandlung nach.

WITAJ

Rěčny centrum
Rěčny centrum
Sprachzentrum
Language Centre

Waše měnjenja, kritiki, pokazki a skazanki Lutkow pósćelšo
přosym na:
Ihre Meinungen, Kritiken,
Hinweise und Lutki-Bestellungen
senden Sie bitte an:

Domowina, Rěčny centrum WITAJ/
WITAJ-Sprachzentrum
Žylojska droga/Sielower Straße 39
03044 Chóšebuz/Cottbus
e-mail:
sekretariat@witaj.domowina.de